

вого) у країні та створення і підтримка позитивного міжнародного іміджу України. Для сільськогосподарського потенціалу необхідно переглянути структуру та використання земельних угідь, технічний потенціал та інше. Ефективність галузей аграрного сектору, якість продукції, що виробляється, залежить від сировинних ресурсів. У галузях аграрного сектору слабо розвинена ринкова система виробництва та збуту, недосконалими залишаються системи оподаткування і ціноутворення, відсутні правові гарантії. Це створює певні проблеми в українській економіці [6]. На основі вдосконалення пільгової системи, проведення фінансово-кредитної політики і дії інших важелів, держава повинна забезпечувати стабільність економіки і зменшення темпів інфляції, що є важливою умовою для активізації інвестиційної діяльності. Іноземний капітал у формі інвестицій надходить перш за все у ті країни, де створена стабільна та ефективна законодавча база щодо режиму залучення та використання іноземних інвестицій. Дуже важливо, щоб інвестиційна діяльність в Україні регулювалася законодавчими актами, які мають довготривалий характер. Таким чином, можна відзначити, що хоча Україна має розвинену сировинну базу, сприятливі природно-кліматичні, геополітичні та інші умови для ефективної діяльності аграрного сектору, іноземні інвестори обережно підходять до вкладання коштів. Необхідно створити в

агропромислового комплексі сприятливий інвестиційний клімат, спростити процедуру реєстрації та оформлення кредитів, створювати спільні підприємства.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Лаврук В.В. Інвестування інноваційних проектів у агропромислового виробництва: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.03 / В.В. Лаврук; Сум. нац. аграр. ун-т. – Суми, 2011. – 40 с.
2. Гайдуцький А.П. Формування аграрного ринку-шлях до фінансової стабілізації та інвестиційної привабливості сільського господарства [Електронний ресурс] / А.П. Гайдуцький. – Режим доступу: <http://magazine.faaf.org.ua/content/view/92/35>.
3. Лук'янова Г.М. Інвестиційна привабливість агропромислового комплексу України [Електронний ресурс] / Г.М. Лук'янова, О.В. Веретенникова – Режим доступу до ресурсу: http://www.rusnauka.com/8_NPE_2007/Economics/20998.doc.htm.
4. Kiruthika N. Investment and Returns in Indian Agricultural Research: A Theoretical Investigation / N. Kiruthika// RRJAAS. – 2014. – Volume 3| Issue 1. – P. 46–53.
5. Аграрний сектор України: інвестиційна привабливість, незважаючи на недосконале регулювання [Електронний ресурс]. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: <http://svitagro.com/agrarniy-sektor-ukrayini-investitsiyna-privablivist-nezvazhayuchi-na-nedoskonale-regulyuvannya>.
6. Рибалко С.В. Оцінка інвестиційної привабливості аграрної галузі та проблеми залучення інвестицій в регіоні [Електронний ресурс] / С.В. Рибалко. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: http://khntusg.com.ua/files/sbornik/vestnik_112/69.pdf.

УДК 33.542

Деркач Т.В.
кандидат географических наук,
доцент кафедры менеджмента
Международного гуманитарного университета

СТРАТЕГИЯ КОНКУРЕНТНОЙ ЛИБЕРАЛИЗАЦИИ В ТОРГОВЛЕ КАК СОСТАВЛЯЮЩАЯ РАЗВИТИЯ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ

В статье рассматривается стратегия конкурентной либерализации – оптимального сочетания многосторонней, региональной и двусторонней торговой либерализации. Для развития эффективной экономики Украины не решена проблема выявления приоритетных направлений конкурентной либерализации внешнеэкономической деятельности. В статье предлагаются контуры основных направлений конкурентной либерализации ВЭД для Украины с использованием мировой теории и практики.

Ключевые слова: конкурентная либерализация, регионализм, ВТО, региональная интеграция, многосторонняя либерализация, внешнеэкономическая деятельность, торговый альянс.

Деркач Т.В. СТРАТЕГІЇ КОНКУРЕНТНОЇ ЛІБЕРАЛІЗАЦІЇ В ТОРГІВЛІ ЯК СКЛАДОВА РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

У статті розглядається стратегія конкурентної лібералізації – оптимального поєднання багатосторонньої, регіональної та двосторонньої торговельної лібералізації. Для розвитку ефективної економіки України не вирішена проблема виявлення пріоритетних напрямів конкурентної лібералізації зовнішньоекономічної діяльності. У статті пропонуються контури основних напрямів конкурентної лібералізації ЗЕД для України з використанням світової теорії і практики.

Ключові слова: конкурентна лібералізація, регіоналізм, СОТ, регіональна інтеграція, багатостороння лібералізація, зовнішньоекономічна діяльність, торговельний альянс.

Derkach T.V. THE STRATEGY OF COMPETITIVE LIBERALIZATION IN THE TRADE AS A COMPONENT IN THE DEVELOPMENT OF THE NATIONAL ECONOMY

The article to consider the strategy of competitive liberalization – the optimal combination of multilateral, regional and bilateral trade liberalization. For effective development the economy of Ukraine doesn't solved the problem to detection the priority direction of competitive liberalization the foreign economic activity. The article to propose the outlines of the main direction of competitive liberalization the foreign economic activity Ukraine with using the world of theory and practice.

Keywords: competitive liberalization, regionalism, WTO, multilateral liberalization, foreign economic activity, trading alliance.

Постановка проблеми. Стратегия конкурентной либерализации – это стратегия оптимального сочетания многосторонней, региональной и двусторонней торговой либерализации для максимизации встречных торговых уступок. Данная стратегия была сформулирована в период ренессанса региональных интеграционных группировок в конце прошлого века и сегодня это стратегия активизации двусторонних и региональных соглашений наряду с проведением многосторонних переговоров в рамках ВТО. Игнорирование этой стратегии в случае, если наша страна будет оставаться в стороне от этих процессов, обернется для Украины усилением эффекта отклонения торговли. Отсюда следует настоятельная необходимость определения внешнеэкономических приоритетов нашей страны в области построения внешнеторговых альянсов [1, с. 10–11].

Анализ последних исследований и публикаций. Ряд важных исследований, относящихся к роли ВТО как инструмента внешнеэкономической политики, а также взаимодействия многосторонней либерализации, региональной интеграции и создания двусторонних соглашений о формировании зоны свободной торговли были предприняты отечественными исследователями, среди которых следует отметить В. Гейця, Л. Шинкарук, Т. Осташко, И. Бураковского, П. Саблука, Т. Цыганок, В. Юхименко и др.

Среди зарубежных экономистов следует отметить существенный вклад: С. Эвенета, М. Роуза, М. Мэйера, Я. Тинбергена, Д. Нортона, Э. Агабабяна, Б. Хейфиды, Я. Лисоволика, Л. Вардомского, С. Долгова, И. Дюмулена, П. Смирнова.

Одним из важнейших исследований по стратегии конкурентной либерализации стала работа С. Эвенета и М. Мэйера 2006 года. Авторы исследования делают вывод о неоднозначности использования данной стратегии и признают необходимость дальнейшего изучения данной проблематики для оценки роли данной стратегии в эволюции внешней торговли США. Растёт объем исследований международных организаций (МВФ (2003), Всемирный Банк (2004)) торговой стратегии развитых и развивающихся стран, которые основываются на анализе двусторонней, региональной и многосторонней либерализации [1, с. 4].

Выделение нерешенной проблемы. Для развития эффективной экономики Украины не решена проблема выявления приоритетных направлений конкурентной либерализации внешнеэкономической деятельности (ВЭД) с использованием сопряженного анализа ее комплементарности основным региональным и мировым рынкам.

Формулирование целей статьи. Цель статьи детерминирована нерешенной проблемой и может быть сформулирована следующим образом: определение контуров основных направлений конкурентной либерализации ВЭД для Украины с использованием мировой теории и практики.

Изложение основного материала исследования. Стратегия конкурентной либерализации – это стратегия оптимального сочетания многосторонней, региональной и двусторонней торговой либерализации для максимизации встречных торговых уступок. Растущее число стран мировой экономики активно вовлекается в формирование региональных и двусторонних альянсов, являющихся отличительной чертой конкурентной либерализации [1, с. 3–4]. В основе стратегии конкурентной либерализации лежит качественная трансформация роли государства в экономике страны. В развитых странах мировой экономики роль государства все больше перемеща-

ется из внутриэкономической сферы в область ВЭД. Государственное регулирование оставляет первенство в формировании конкурентной экономики за рыночными силами. В то же время государство активно использует экономическую дипломатию для трансформации экономических выгод от роста конкурентоспособности в геополитические и экономические дивиденды, прежде всего применительно к формированию региональных блоков и альянсов с зарубежными странами [1, с. 12].

Стратегия конкурентной либерализации во многом направлена на снижение уязвимости страны к провалам в области многосторонней либерализации торговли с одной стороны и по отношению к эффекту «отклонения торговли» от создания региональных и двусторонних соглашений другими странами – с другой.

Распространение процесса конкурентной либерализации имеет ряд важных последствий для мировой экономики и национальных хозяйств:

- происходит снижение внешнеторговых барьеров и конвергенция уровней защиты внутреннего рынка стран «третьего мира» по отношению к развитым странам;

- по мере роста числа стран, вовлеченных в торговлю, растёт эластичность иностранных инвестиций по отношению к уровню доходности финансовых инструментов различных стран. Растёт конкуренция (прежде всего среди развивающихся рынков) за получение части мировых сбережений;

- по мере развития процессов конкурентной либерализации растут потери от изоляции на мировых рынках, также как растут дивиденды от интеграции страны в разные уровни мировой торговой системы (глобальный, региональный, двусторонний) [1, с. 13].

Конкурентную либерализацию следует рассматривать, прежде всего, как инструмент внешнеэкономической политики государства. Существует три основных уровня реализации стратегии конкурентной либерализации – многосторонняя либерализация, регионализм и двусторонняя либерализация. В число основных способов либерализации не включается односторонняя либерализация, так как предполагается, что либерализация осуществляется преимущественно на взаимной основе [1, с. 13].

Использование инструментов конкурентной либерализации нередко разнится по своей географии:

Азия – гибкие двусторонние торговые альянсы;

Европа – консолидация и углубление региональной интеграции;

Америка – приоритетность построения общеамериканской зоны свободной торговли с параллельной диверсификацией альянсов;

Россия/страны СНГ – ориентация на присоединение к ВТО [1, с. 14].

Превалирование двусторонних соглашений в мировом хозяйстве существенно осложняет его регулирование со стороны ВТО и требует от организации новых подходов к процессам региональной и двусторонней интеграции [1, с. 16].

Вместе с тем нельзя отрицать взаимосвязи и взаимодополняемости между многосторонней и двусторонней либерализацией торговли. По отношению к глобализму двусторонние соглашения могут способствовать облегчению задачи либерализации в глобальном масштабе за счет использования накопленного капитала либерализации в рамках такого рода соглашений.

Стадия формирования двусторонних торговых альянсов по сравнению с регионализмом в меньшей

степени угрожает нормам и принципам многосторонней торговли в рамках ВТО. Многосторонний механизм ВТО может быть использован для того, чтобы ослабить ограничения, которые налагает на страны регионализм, в том числе и в области диверсификации географической структуры альянсов [1, с. 16].

Любая страна – член ВТО – может использовать инструмент многосторонней либерализации в своих национальных интересах – прежде всего это относится к использованию Органа урегулирования споров (ОУС), присоединению к отдельным секторальным инициативам (например, к Соглашению по информационным технологиям (СИТ)), а также возможности влиять на ход многосторонних переговоров [2, с. 19].

Определенные противоречия характерны также для взаимодействия региональной и двусторонней интеграции. По отношению к регионализму двусторонние соглашения создают потенциальный конфликт между членами региональной группировки в связи с либерализацией торговли одного из своих членов с третьей страной [1, с. 17].

Региональные интеграционные блоки в принципе ограничивают возможности своих членов строить двусторонние торговые альянсы с третьими странами. В то же время заключение двустороннего соглашения с одной из стран интеграционной группировки может стать стартом для последующей интеграции остальных стран региона с третьей страной. В этих условиях регионализм и двусторонняя либерализация оказываются уже не взаимозаменяемыми, а взаимодополняющими процессами [1, с. 17].

Следует также отметить двойственность взаимосвязи региональной интеграции и многосторонней либерализации торговли. Регионализм может замедлить процесс многосторонней либерализации [1, с. 18].

Конкурентная либерализация на сегодняшний день получает растущее применение среди стран мирового хозяйства. Среди активных проводников данной стратегии следует отметить Чили, Мексику, США.

Применение стратегии конкурентной либерализации зачастую сопровождается высоким уровнем географической диверсификации торговых альянсов. Особенно такого рода стратегия диверсификации двусторонних альянсов характерна для США, которые уже заключили или ведут торговые переговоры о двусторонней либерализации (Австралия, Сингапур, Чили, страны Центральной Америки, Марокко, страны Южноафриканского таможенного союза и др.) с представителями практически всех континентов. Такого рода стратегия направлена на максимизацию географического охвата торговой ойкумены страны, что в свою очередь усиливает внутри – и межрегиональную конкуренцию, направленную на ограничение эффекта отклонения торговли за счет построения двусторонних альянсов. Чем больше регионов включено в соревнование за либерализацию по отношению к одной стране или региону, тем больше возможностей имеет данная страна или регион для углубления интеграции и максимизации двусторонней либерализации по отношению к себе. Наиболее активно стратегия конкурентной либерализации проводится в жизнь в США, благодаря чему удалось ослабить зависимость от проведения многосторонней либерализации за счет увеличения набора используемых инструментов внешнеэкономической политики [1, с. 21–22].

Критики американской модели конкурентной либерализации считают, что одним из ее недостатков является перегруженность торговых соглашений тре-

бованиями относительно трудовых стандартов и/или стандартов охраны окружающей среды [1, с. 26].

Первым в исследовании роли либерализации в рамках ВТО стал Роуз, который использовал гравитационную модель с включением логической переменной членства стран в ВТО. Эта модель ставит силы притяжения, внешнеторговые потоки в зависимости от расстояния между странами – контрагентами и экономического веса данных стран. Сила притяжения в экономической сфере прямо пропорциональна экономическому весу стран и обратно пропорциональна расстоянию между ними. Роуз также использовал такие факторы, как площадь территории стран-контрагентов, общность языка и границы в качестве независимых переменных [2, с. 23].

В рамках гравитационной модели, составленной более чем для 180 стран мира и охватывающей период с 1950 по 2000 гг., Роуз исследовал статистическую значимость коэффициента логической переменной членства в ВТО. В данном случае экспорт между двумя странами ставился в зависимость от расстояния между ними, уровней ВВП, ряда исторических, политических и экономических факторов, в том числе членства в ВТО [2, с. 23].

Основным выводом исследования стало отсутствие статистически значимого воздействия ГАТТ/ВТО на мировую торговлю – в большинстве коэффициенты при логических переменных членства стран в ВТО, оказывались статистически незначимы. В результате Роуз поставил вопрос о так называемом «парадоксе ВТО» – притом, что ВТО практически не имеет положительного эффекта на мировую торговлю, почему страны, не являющиеся членами данной организации, так рвутся в ВТО [2, с. 24]?

Ответом на «парадокс ВТО» стала работа экономистов МВФ, в которой используются сходная методология (гравитационная модель) и те же данные, которые находились на вооружении у Роуза. Существенным отличием стало разделение стран в рамках членства в ВТО на Север–Юг, т.е. страны были разделены на развитые и развивающиеся. В результате дезагрегирования переменной членства в ВТО на две составляющие (развитые и развивающиеся страны, являющиеся членами ВТО) оказалось, что коэффициенты при логических переменных, обозначающих развитые и развивающиеся страны, существенно различны как по статистической значимости, так и по абсолютной величине. Коэффициент для развитых стран является высоким и положительным при высокой статистической значимости, в то время как величина и статистическая значимость коэффициента для развивающихся стран-членов ВТО значительно меньше. Экономисты МВФ пришли к выводу о том, что результаты дезагрегирования стран-членов ВТО на развитые и развивающиеся свидетельствуют о значимости ВТО в мировой торговле [2, с. 24].

Регионализм, как инструмент внешнеэкономической либерализации, основывается на принципиальном отличии от глобализма характером открытия национальных рынков – либерализация рынка производится не по отношению к отдельным отраслям, а по отношению к отдельным странам и регионам. Избирательность регионализма носит пространственный характер, в то время как глобализм делает акцент на отраслевом характере либерализации. Основным преимуществом регионализма по сравнению с многосторонним регулированием торговли является то, что он позволяет торговой либерализации продвигаться значительно дальше, чем в рамках ВТО, где достижение соглашения между странами-члена-

ми організації зазвичай затруднено із-за великої кількості домоварюваних сторін і різних в пріоритетах [2, с. 46].

Для світової економіки уповільнення торгової лібералізації загрожувало відкатом до протекціонізму і, як наслідок, уповільненням економічного зростання. Формування власної зовнішньоекономічної політики потребує визначення пріоритетів відносно лібералізації і протекціонізму і встановлення чіткої залежності між ними і верхніми і нижніми рівнями експортних і імпорتنих цін [4, с. 2].

До сих пор саме зниження торгових бар'єрів і зростання конкуренції були в світі основними факторами високого економічного зростання і низької інфляції, незважаючи на рекордні ціни на нафту. Загальним для країн, досяглих рекордних темпів зростання в різні періоди ХХ в. (Китай, Японія, Ірландія, Південна Корея), а також прогреса в економічній політиці (Чилі, Австралія), як правило, була зовнішньоторгова лібералізація. В умовах уповільнення торгової лібералізації в рамках ВТО країни диверсифікують напрямлення своєї зовнішньоекономічної лібералізації [6].

Один з лідерів в застосуванні такої стратегії – Чилі. Зовнішньоекономічна стратегія цієї країни передбачає три види диверсифікації – галузеву і географічну структуру експорту, а також диверсифікацію торгових альянсів зі своїми контрагентами. Одночасно з зростанням загальної кількості експорту Чилі збільшувалась її експортна диверсифікація. Так, в географічному вимірі чилійці вміли переорієнтувати свої експортні потоки до менш динамічних країн з більш перспективним ринком. Що ще більш важливо, залежність чилійської економіки від експорту міді в останні десятиліття помітно зменшується. Так, експорт міді досягав декількох десятиліть тому майже 80%, в той час як на сьогоднішній день його частка в загальному експорті незначно перевищує 1/3. Такого роду трансформація відбулась, незважаючи на те, що абсолютний обсяг експорту міді за даний період зріс в 5 разів. Галузева диверсифікація експорту в багатьох досягнута за рахунок опережувального зростання в таких секторах, як сільське господарство, рибальство і морське господарство [2, с. 115].

Чилі вважається одним з лідерів в розвитку і диверсифікації двосторонніх торгових зв'язків в рамках відкритого регіоналізму. Двосторонні торгові угоди Чилі охоплюють значительну частину Латинської Америки, країн Азії і Європи [2, с. 117].

Чилі стало першою країною Латинської Америки, укладило торгову угоду з ЄС. Крім активного участя в регіональних і двосторонніх ініціативах по лібералізації зовнішньої торгівлі, Чилі грає важливу роль в процесі багатосторонньої лібералізації в ВТО. Сеть альянсів Чилі в рамках ВТО є диверсифікованою – крім секторального альянсу з рядом країн в Картівській групі, Чилі також укладає альянси з розвиваючись країнами (G-20) і зі своїми сусідами по Латинській Америці [2, с. 123].

Лідерство Чилі в укладанні двосторонніх альянсів створює свого роду кумулятивний ефект, який притягує до цієї країни нові двосторонні торгові угоди, збільшує вагу Чилі в латиноамериканському регіоні, а також в рамках ВТО. Географічне розширення торгових зв'язків Чилі сприяє прогресу і в галузевій диверсифікації економіки [2, с. 125].

В той же час стратегія зовнішньоекономічної лібералізації не є виключною привілеєю держави. Представники бізнесу активно беруть участь в будівництві регіональних інтеграційних групировок, таких як НАФТА і ЄС. Представниками регіоналізму в Європі були галузеві угоди в області вугля і сталі, в той час як в США ключову роль в становленні НАФТА зіграли американські корпорації [6].

Конкурентна лібералізація світової торгівлі стає довготривалою тенденцією розвитку світової економіки з використанням різних комбінацій основних інструментів зовнішньоекономічної лібералізації.

В Україні продовжується стагнація внутрішнього попиту передбачає, поряд з загальним зростанням відкритості економіки, посилення значимості ВВП для всіх секторів економіки і процесів розвитку громадянського суспільства на перспективу.

Україні необхідно зберігати баланс, т. к. у країни високе співвідношення зовнішньоторгового обороту до ВВП: за 2011 рік: 91,9% по товарах і 103,8% по всій зовнішній торгівлі. Таким показником, одним з найвищих в світі, говорить про відкритість економіки країни в міжнародній економічній системі (для порівняння: в США і Японії цей показник коливається в діапазоні 24–25%, в Росії і Німеччині – близько 40–42%, а в Китаї – приблизно 50%). Це обумовлено такими факторами як недостатність внутрішнього ринку, слабка технологічність промислового сектора. В економіці України склалась тенденція – потенційно велика економіка, будучи не в стані самостійно забезпечити внутрішні потреби на промислові товари, змушена віддавати своє сировину і напівфабрикати на переробку в інші країни, невигідно обмінюючи їх на товари кінцевого споживання [7, с. 210].

Конкурентна лібералізація ВВП буде реалізовуватись *step by step* при одночасному розвитку процесів зниження, взаємопов'язаних між собою, рівнів монополізації і політизації економіки.

В результаті проведеного аналізу пропонуються до обговорення контури основних напрямків конкурентної лібералізації ВВП України:

- інноваційні технології в пріоритетних перспективних експортних галузях;
- підвищення конкурентоспроможності аграрного сектора економіки на основі внутрішньої лібералізації, зокрема, виробництва первинної сільськогосподарської продукції;
- технологічний прорив в енергоємних галузях, в значительній/основній частині експортних (чорна металургія, виплавка ферросплавів, титановий комплекс, виробництво скла, цементу, продуктів основної хімії);
- диверсифікація і лібералізація імпорту енергоносіїв і сировини/напівпродуктів;
- лібералізація і диверсифікація транзиту і транспортно-логістичних послуг в цілому;
- інноваційне розвиток третинної і четвертинної сфер економіки.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Дохийський раунд ВТО і Декларація Бали демонструють безальтернативний характер стратегії конкурентної лібералізації ВВП, проводимої переважною більшістю країн світу. Виключення становлять країни, що відрізняються, в силу різних причин, політикою економічної автаркії і, відповідно, випадають з *main stream* світової економіки.

Парадигма конкурентной либерализации станет ведущей для ВЭД стран с открытой экономикой в ближайшие десятилетия, обеспечивая инструменты роста и развития экономики. Это в полной мере относится к Украине, которая оказалась, не проведя реальные действенные структурные реформы, в ситуации квазивыбора между региональными экономическими альянсами, почему-то названными цивилизационными.

Дальнейшие исследования в данном направлении требуют не столько детализации сформулированных в статье контуров основных направлений стратегии конкурентной либерализации, сколько анализа тенденций макроэкономических процессов, детерминирующих развитие ВЭД Украины.

БИБЛИОГРАФИЧЕСКИЙ СПИСОК:

1. Лисоволик Я.Д. Сущность и перспективы применения стратегии «конкурентной либерализации» во внешнеэкономической политике России / Я.Д. Лисоволик // Автореферат дис. доктора экономических наук: 08.00.14. – М, 2008, – [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.dslib.net/economika-mira/suwnost-i-perspektivy-primeneniya-strategii-konkurentnoj-liberalizacii-vo.html>.
2. Лисоволик Я.Д. Сущность и перспективы применения стратегии «конкурентной либерализации» во внешнеэкономической политике России / Я.Д. Лисоволик // Диссертация доктора экономических наук: 08.00.14. – М, 2008 – С. 286.
3. Хейфец Б. Россия–Украина. Неформальная интеграция / Б. Хейфец // Прямые инвестиции. – 2013. – № 2(130). – С. 28–35.
4. Губенко В.И. Механізм зовнішньоекономічної діяльності агропромислового комплексу: лібералізація і протекціонізм / В.И. Губенко // Автореферат дис. доктора экономических наук: 08.07.02. – Николаев. 2004. – [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://nbuv.gov.ua/>.
5. Киселёв С. Результаты Министерской конференции на Бали и их значение / С. Киселёв // Аналитика и новости о торговле и устойчивом развитии. – 2014. – Вып. 1 – С. 5–8.
6. Качка Т. Значение новых решений ВТО по сельскому хозяйству для стран региона / Т. Качка // Аналитика и новости о торговле и устойчивом развитии. – 2014. – Вып.1. – С. 16–19.
7. Лисоволик Я. Д. Конкурентная Россия в мировой торговле / Я.Д. Лисоволик // опубликовано в газете «Ведомости» от 15.12.2005 г. по материалам будущей книги «Конкурентная Россия в мире конкурентной либерализации».

УДК 336.74.003.12:634

Жарікова О.Б.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів і кредиту
Національного університету біоресурсів і природокористування України*

Пащенко О.В.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри економічної теорії
Національного університету біоресурсів і природокористування України*

ВДОСКОНАЛЕННЯ ЕКСПЕРТНОЇ ГРОШОВОЇ ОЦІНКИ БАГАТОРІЧНИХ НАСАДЖЕНЬ (ЯБЛУНЕВИЙ САД)

Стаття присвячена вдосконаленню експертної грошової оцінки багаторічних насаджень (на прикладі яблуневого саду). Аналіз дослідження показує, що існуючі в Україні підходи до оцінки багаторічних насаджень за своєю сутністю такі ж, як і зарубіжні, і перебувають у стадії активного розвитку.

Ключові слова: експертний, грошова оцінка, багаторічні насадження, аналіз, дослідження, підхід, зарубіжний досвід, активний розвиток, іпотека.

Жарикова Е.Б., Пащенко О.В. СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ЭКСПЕРТНОЙ ДЕНЕЖНОЙ ОЦЕНКИ МНОГОЛЕТНИХ НАСАЖДЕНИЙ (ЯБЛОНЕВЫЙ САД)

Статья посвящена совершенствованию экспертной денежной оценки многолетних насаждений (на примере яблоневого сада). Анализ исследования показывает, что существующие в Украине подходы к оценке многолетних насаждений по своей сути такие же, как и зарубежные, и находятся в стадии активного развития.

Ключевые слова: экспертный, денежная оценка, многолетние насаждения, анализ, исследования, подход, зарубежный опыт, активное развитие, ипотека.

Zharikova O.B., Pashchenko O.V. IMPROVEMENT EXPERT MONEY ESTIMATION OF PERENNIAL PLANTS (APPLE ORCHARD)

The article is improvement to the implementation of expert money estimation of perennial crops (for example, an apple orchard). Analysis of the research shows that there is in Ukraine approaches to the evaluation of perennial plants in nature are the same as foreign, and are under active development.

Keywords: expert, monetary valuation, perennial plants, analysis, research approach, international experience, active development, mortgage.

Постановка проблеми. У сучасних умовах, коли держава здійснює відповідну політику, спрямовану на розвиток, захист і створення нових садових господарств різних форм власності, розширення виробництва плодів, ягід і посадкового матеріалу для від-

творення багаторічних насаджень, особливої уваги заслуговує питання вдосконалення експертної грошової оцінки багаторічних насаджень. Слід зазначити, що даний нормативний акт, яким керуються і нині і який дає визначення багаторічних насаджень, це